

Skrivelse om medicinska kontroller för asbest

Sobona – Kommunala företagens arbetsgivarorganisation, organiserar kommunala företag över hela landet, däribland majoriteten av landets räddningstjänster.

Sobonas branschråd för räddningstjänst representerar medlemsföretagen och utgör en central del av Sobonas förankringsarbete och medlemsdialog med Sveriges räddningstjänster. Sobona vill med denna skrivelse uppmärksamma Arbetsmiljöverket på ett antal frågor och konsekvenser med anledning av den bedömning som framförts i underrättelse 2026/010844, daterad 2026-06-10 till Räddningstjänsten Skåne Nordväst (RSNV).

Bedömningen kan, om den tillämpas generellt, få omfattande konsekvenser för räddningstjänster, deras medarbetare och civilsamhället i hela landet. Sobona anser därför att ett generellt ställningstagande bör föregås av ytterligare utredning och en samlad proportionalitetsbedömning. I denna bör den medicinska nyttan av ytterligare kontroller, faktisk exponering, effekten av befintliga skyddsåtgärder samt de praktiska och verksamhetsmässiga konsekvenserna vägas samman.

Medicinsk nytta, faktisk exponering och befintliga skyddsåtgärder

Enligt Arbetsmiljöverkets bedömning i underrättelsen ska arbetstagare i uttryckningsstyrka omfattas av medicinska kontroller enligt regelverket för asbestexponering. De medicinska kontroller som därmed aktualiseras omfattar bland annat lungröntgenundersökningar.

Räddningstjänstens personal genomgår redan omfattande medicinska kontroller med tjänstbarhetsbedömning för rök- och kemdykning. Mot bakgrund av den medicinska rådgivning som branschen har tagit del av anser Sobona att det behöver analyseras närmare vilken medicinsk nytta ytterligare kontroller enligt asbestregelverket tillför. Sobona efterfrågar därför det medicinska underlag och de medicinska bedömningar som ligger till grund för Arbetsmiljöverkets ställningstagande.

Vid bedömningen behöver även den faktiska exponeringen och räddningstjänstens befintliga skyddsåtgärder beaktas. Personalen använder bland annat andningsapparat, heltäckande larmställ och

etablerade rutiner för att begränsa exponering för farliga ämnen. Av dom i mål nr 16453-20 och 9 § AFS 2001:3 framgår att hänsyn ska tas till bland annat arbetets varaktighet, den fysiska och psykiska belastningen, riskens omfattning och frekvens, särskilda förhållanden som råder på arbetsplatsen samt prestanda hos den aktuella personliga skyddsutrustningen. Sobona anser att det i den aktuella underrättelsen är oklart i vilket utsträckning dessa faktorer har beaktats, inte minst exponeringens omfattning och frekvens samt den riskreducerande effekt som uppnås genom skyddsutrustningen.

Hur den riskreducerande effekten av personlig skyddsutrustning ska beaktas är också fråga av principiell betydelse för räddningstjänsten. Om exponering ska bedömas så generellt utan hänsyn till det som redan görs kan det få betydelse även för andra arbetsmoment och insatsmetoder.

Konsekvenserna av ett sådant synsätt behöver därför analyseras ur ett bredare verksamhetsperspektiv. Mot bakgrund av dessa potentiellt långtgående konsekvenser anser Sobona att frågan bör beredas i dialog med samtliga berörda aktörer innan ett principiellt ställningstagande görs.

Praktiska och verksamhetsmässiga konsekvenser

Ett krav på ytterligare medicinska kontroller med lungröntgen medför betydande praktiska och organisatoriska konsekvenser.

Genomförandet förutsätter tillgång till företagsläkare, remisshantering och kapacitet inom regional röntgenverksamhet, faktorer som till stor del ligger utanför arbetsgivarens direkta rådighet. Ledtider inom hälso- och sjukvården och tillgång till företagshälsovård blir därmed avgörande faktorer för möjligheten att uppfylla kraven.

I Förvaltningsrättens dom i mål nr 16453-20 anges att föreläggande med vite inte bör göras om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa förelägget. Sobona anser därför att den praktiska möjligheten för arbetsgivarna att uppfylla ett eventuellt krav behöver utredas.

Kravet kan dessutom få direkta konsekvenser för verksamheten. Arbetstagare som saknar erforderliga medicinska kontroller eller tjänstbarhetsintyg kan i praktiken vara förhindrade att tjänstgöra i aktuella arbetsuppgifter. Det kan påverka bemanning, operativ förmåga och kompetensförsörjning.

Detta behöver också ses mot bakgrund av arbetet med att stärka det civila försvaret och bygga ut räddningstjänstens förmåga under höjd beredskap.

Även dessa konsekvenser bör ingå i en samlad proportionalitetsbedömning.

Behov av ytterligare utredning och bredare dialog

Frågan har enligt Sobonas bedömning en principiell betydelse som sträcker sig långt utanför det enskilda tillsynsärendet. Om Arbetsmiljöverkets tolkning kommer att tillämpas generellt kan ett mycket stort antal arbetstagare inom svensk räddningstjänst komma att omfattas av motsvarande krav.

Sobona anser därför att Arbetsmiljöverket bör:

- **Närmare utreda** den medicinska nyttan och riskerna med de ytterligare kontrollerna och hur dessa förhåller sig till befintliga medicinska kontroller och tjänstbarhetsbedömningar.
- **Analysera** faktisk exponering och vilken betydelse befintliga skyddsåtgärder och personlig skyddsutrustning har för riskbedömningen.
- **Utreda** de praktiska möjligheterna att genomföra kontrollerna och konsekvenserna för bemanning, operativ förmåga och uppbyggnaden av det civila försvaret.
- **Ge** berörda aktörer möjlighet att lämna synpunkter innan ett principiellt ställningstagande görs.

Om externa parter synpunkter beaktas inom ramen för tillsynsärendet anser Sobona att motsvarande möjlighet bör ges till berörda arbetsgivarrepresentanter. Mot bakgrund av frågans nationella och principiella karaktär bör även andra aktörer, såsom Sveriges kommuner och regioner (SKR), Myndigheten för Civilt Försvar (MCF) samt andra berörda aktörer ges möjlighet att lämna synpunkter och bidra med sina perspektiv.

Sobona och vårt branschråd för räddningstjänst efterfrågar således en bredare beredning av frågan innan Arbetsmiljöverket tar ställning, vilket kan komma att få stora konsekvenser för svensk räddningstjänst.

Med vänliga hälsningar,

Per Nordenstam, VD, Sobona – Kommunala företagens
arbetsgivarorganisation

samt

Sobonas branschråd Räddningstjänst

Per Silverliden

Maria Thögersen

Räddningstjänsten Medelpad

Peter Ekstrand
*Räddningstjänsten Jämtland
Nordväst*

Ingela Wik
Räddningstjänsten Östra Götaland

Räddningstjänsten Syd

Emma Nordwall
Räddningstjänsten Skåne

Robert Strid
Gästrik Räckningstjänst